

УДК 330.342.146

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Трофименко М.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

В статті досліджено поняття і сутність соціальної політики як складової загальнодержавної політики, визначено її основні пріоритети, задачі та цілі. Приведено основні напрями реалізації соціальної політики в сучасних економічних умовах. Проаналізовані проблеми організації соціальної політики на державному рівні та актуальні соціальні проблеми суспільства, що потребують негайного рішення.

Ключевые слова: соціальна політика, благосостояние населення, перерозподіл доходів, соціальна захиста, економічне розвиток.

This article examines the concept and essence of social policy as part of the economical policy of the government, its principal priorities, objectives and goals. There are discussed basic directions of social policy in the current economic conditions of the Ukrainian economy. There are also analyzed problems of social policy at the state level and urgent social problems of society that need urgent solution.

Key words: social policy, welfare, income redistribution, social protection, economic development.

Постановка проблеми. Стабільний економічний розвиток країни неможливий без формування соціально забезпеченого суспільства. Поєднання проблем розвитку ринкових відносин з посиленням уваги до соціальних питань створює необхідні передумови для економічного оздоровлення, стабільного становища людини впродовж усієї трудової діяльності та після її завершення.

Таким чином, актуальність питання соціальної орієнтації економіки в умовах переходу нашої країни до ринкових відносин постійно зростає. Соціальна політика має відігравати важливу роль в успішному здійсненні цих перетворень. Уряд вживає недостатніх заходів щодо пом'якшення ситуації в соціальній сфері. Як справедливо зауважують дослідники, кризова ситуація, у якій перебуває нині населення України, багато в чому пов'язана з тим, що вже протягом багатьох років у процесі здійснення реформ ігнорується соціальний фактор. Через це назріла необхідність розробки нової соціальної концепції і шляхів її реалізації.

Необхідність реформування політичного, економічного, соціального та культурного життя України особливо актуальна в умовах становлення демократії. Соціальна сфера заслуговує особливої уваги через давно назрілу необхідність змін у механізмах реалізації соціальної політики і рівні соціального захисту населення нашої країни. Ця проблема постає не тільки у забезпеченні стабілізації політичної ситуації, підвищенні рівня довіри громадян до діяльності держави у соціальній сфері, але й у встановленні взаємодії і взаємовідповідальності між людиною та політичними інститутами як суб'єктами політики.

Проблема перетворень і змін у соціальній політиці демократичних держав є особливо актуальною в епоху глобалізації і трансформаційних змін, у тому числі і для української держави, яка прагне розвиватися демократичним шляхом.

Саме тому, сьогодні гостро постає проблема визначення пріоритетних напрямів та вдосконалення механізмів державного регулювання процесів соціальної орієнтації економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У розвиток теоретичних та методичних аспектів соціальної проблеми суспільства вагомий вклад внесли П. Спікер, І. Попова, П. Шевчук, Т. Кір'ян, Е. Лібанова та багато інших вчених і фахівців. Важливою науковою працею у сфері соціальної політики є монографія О. Яременка, в якій розвиваються та поглиблюються положення взаємовідносин соціальних структур та соціальних інститутів, проблеми методології і оцінювання соціальних явищ.

Актуальність згаданих та інших проблем соціальної політики не викликає сумніву і на сучасному етапі розвитку суспільства. А тому необхідно і надалі поглиблювати соціологічні та економічні дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення головних завдань сучасної соціальної політики, вирішення яких дозволить наблизити рівень життя до європейських стандартів, та аналіз проблем соціальної сфери, які потребують вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закріплення в Конституції України соціального принципу державного устрою підтверджує той факт, що соціальна функція проголошена пріоритетною функцією держави. Соціальна політика передусім визначальним напрямом внутрішньої політики держави та інструментом реалізації її соціальної функції.

Саме поняття "соціальної політики" має досить широкі межі. Різні дослідники в своїх визначеннях виходять з різних поглядів на зміст та цілі того, що називають соціальною політикою. В сучасному розумінні цього терміна існує декілька визначень.

Соціальна політика - це діяльність державних та громадських інститутів, суспільних груп та

окремих осіб (суб'єктів соціальної політики), спрямована на реалізацію природних прав людини, що забезпечують її життєдіяльність та розвиток як соціальної істоти при беззастережному дотриманні її громадянських прав та свобод [1, с. 31].

Інші дослідники пропонують дещо простіше визначення: соціальна політика - це складова загальної політики держави, втілена в соціальні програми та різноманітні заходи, спрямовані на задоволення потреб та інтересів людей і суспільства. Зрозуміло, що соціальна політика має бути адекватною стану економіки, а ігнорування соціальних проблем може призвести до значних економічних втрат [2, с. 3].

Серед пріоритетів соціальної політики виділяють створення умов для забезпечення достатнього життєвого рівня населення, розвиток трудового потенціалу, народонаселення, формування середнього класу, недопущення надмірної диференціації населення за рівнем доходів, проведення пенсійної реформи, надання адресної підтримки незахищеним верствам населення, всебічний розвиток освіти, культури, покращення охорони здоров'я населення. Таким чином, соціальна політика зосереджується на формуванні ефективних умов життя всіх членів суспільства, відносин між соціальними групами та забезпеченні ефективної зайнятості.

З правового погляду соціальну політику розглядають як систему правових, організаційних та регулятивно-контрольних заходів держави з метою узгодження цілей соціального характеру із цілями економічного зростання. Таким чином, державне регулювання соціальних процесів реалізується через різноманітні засоби соціальної політики (форми, методи, інструменти), спрямовані органами державної влади на розвиток соціальних відносин, умови життя та праці населення країни.

Серед об'єктів соціальної політики виділяють ринок праці та зайнятість населення, трудові відносини, оплату праці та доходи населення. Шляхом впливу на ці об'єкти досягаються основні цілі та мета соціальної політики держави:

- боротьба з бідністю;
- збереження людського капіталу, його пристосування до потреб ринкової економіки;
- сприяння економічному зростанню;
- забезпечення соціальної справедливості та політичної стабільності.

Сутність соціальної політики в Україні впливає, також, із конкретних завдань, які ставляться перед нею:

- 1) адресна підтримка соціально незахищених верств населення;
- 2) пенсійна реформа;
- 3) забезпечення випереджувального зростання вартості робочої сили;
- 4) орієнтація стратегії економічного зростання на створення нових робочих місць;
- 5) прискорений розвиток житлового будівництва, забезпечення доступності житла для різних верств населення;
- 6) покращення системи охорони здоров'я, активна демографічна політика;
- 7) примноження інтелектуального потенціалу суспільства, створення рівних можливостей для молоді у здобутті якісної освіти;
- 8) зміцнення позицій середнього класу.

Держава реалізує свою соціальну політику через систему соціального захисту і соціальних гарантій. Соціальний захист - це комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на захист добробуту кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах. Організаційно-правові заходи передбачають створення інститутів соціального захисту і законів, які повинні керувати їх діяльністю, економічні - формування механізмів перерозподілу доходів, тобто стягнення податків та інших платежів і трансфертів [3, с. 6]. Соціальні гарантії, в свою чергу, охоплюють усі встановлені законами соціальні стандарти: мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму; прожитковий мінімум - вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [4, с. 63].

Отже, соціальна політика є невід'ємною частиною політики держави, без якої неможливий подальший розвиток держави. Варто зазначити, що без державного регулювання соціальна орієнтація економіки неможлива. Забезпечення економічного розвитку та відповідного досягнення соціальних цілей без державного втручання є вкрай неефективним.

Незважаючи на безумовну необхідність та важливість соціальної політики, сьогодні серед економістів, соціологів, політологів відсутня єдність у розумінні її суті, місця та ролі у реалізації об'єктивних потреб соціально-економічного розвитку суспільства, його економічної, господарської та соціальної систем. Пояснюється це зокрема тим, що, аналізуючи проблеми розвитку соціально-економічних процесів на національному та наднаціональному рівнях, не завжди глибоко застосовують принципи системної парадигми, головними серед яких є посиленна увага до взаємодії між різними

сферами функціонування суспільства (політикою, економікою, культурою, ідеологією) та усвідомлення реального життя у його цілісності настільки глибоко, наскільки це можливо [5, с. 86].

Більшість дослідників розглядають соціальну політику як систему інструментів та дій урядів, націлену на забезпечення соціального захисту, тобто пов'язують її лише із визначенням принципів, форм, методів перерозподілу ВВП в інтересах знедолених верств населення.

Досліджуючи проблеми глобалізації соціальної політики та соціалізації глобальної політики, багато економістів зазначають, що традиційно соціальна політика завжди була об'єктом тих державних та недержавних видів діяльності в масштабах країни, котрі спрямовувалися на втручання в діяльність вільного ринку у зв'язку з потребами соціального захисту й суспільного добробуту. Центральне місце в соціальній політиці посідали механізми перерозподілу доходу, через які працюючі особи утримували людей, нездатних працювати за віком, інвалідністю, через родинні обставини та неспроможність ринку [6, с. 16].

Деякі сучасні українські дослідники проблем соціального розвитку, визначаючи цілі соціальної політики, вважають їх головною метою (для усіх без винятку держав) надання особливого захисту та допомоги неідеальним та нужденним групам населення, не заперечуючи, щоправда, й такої мети як створення умов для розвитку та оптимального функціонування соціальних відносин, всебічного розкриття творчого соціального потенціалу людини, особистості, її сутнісних сил [7, с. 221]. Таким чином, соціальну політику можна вважати одним із видів регулювання держави, яка відзначатиметься загальним добробутом та братиме на себе обов'язки забезпечувати певний добробут населення.

Для виявлення найбільш цілісного та лаконічного визначення поняття соціальної політики варто вийти за межі загального добробуту держави та включити програми, служби та заходи, що переслідують соціальні цілі, охоплюють різноманітні сфери життєдіяльності членів суспільства (виробничу, духовну, побутову), регулюючи стосунки між суспільством, колективом, особою не тільки у кожній із цих сфер, але і в зонах їх взаємодії.

Сформованість будь-якої соціальної системи передбачає взаємодію, взаємовпливи, взаємозалежність усіх елементів такої системи. Відтак, призначення та роль соціальної політики слід розглядати, виходячи із розуміння механізму взаємовпливів, взаємозалежності систем соціальних та економічних законів, соціальної та економічної системи суспільства на даному конкретному етапі його розвитку.

В умовах обмеженості факторів виробництва, слабого розвитку продуктивних сил соціальна політика правлячих верств має бути націлена на збереження обмежених результатів виробничої діяльності та справедливий розподіл продуктів та доходів. Однак, у сучасних умовах налагодження ринкових відносин та інтеграційних процесів, при активному розвитку науково-технічного прогресу, виникла ситуація, коли збільшення суспільного та індивідуального багатства, розвиток самого суспільства викликає потребу в активній системній багатоцільовій соціальній політиці, де система соціального захисту є не просто способом підтримки гуманності та справедливості у суспільстві, а мотивом та стимулом діяльності працюючих. Саме тому сьогодні вагоме місце займають напрями соціальної політики, що пов'язані із забезпеченням подальшого розвитку наявної економічної та господарської систем.

У таких умовах соціальну політику неможливо вважати вторинною складовою державної політики. Вона відіграє роль невід'ємної, навіть домінуючої ланки економічної політики. Соціальна політика виконує свою позитивну регулювальну та стимулювальну роль у забезпеченні динамічного розвитку національного господарства держави, його ефективності та одночасно створює можливості для ефективного функціонування системи соціального захисту. Отже, соціальну політику доцільно розглядати і як один з видів економічної політики, і як цілісну автономну систему в системі економічної політики. Та навіть в контексті автономної системи необхідно виділити мінімум два напрями діяльності соціальної політики:

- 1) забезпечення ефективності реалізації цілей інших видів економічної політики;
- 2) забезпечення соціального захисту тих верств населення, окремих громадян, які потребують фінансової та соціальної підтримки з боку суспільства.

Перший напрям можна визначити домінантним, оскільки ефективна соціальна політика впливає не лише на розвиток виробництва, але й на розвиток і трансформацію системи економічних відносин цього суспільства та країни. Саме перший напрям забезпечує процес формування «соціального капіталу», виникнення якого змінює характер економічних відносин між основними суб'єктами суспільного виробництва, викликає таке якісно нове для ринкової економіки явище, як соціальна відповідальність бізнесу, фірми, підприємця, трансформуює систему інтересів, мотивації до праці.

Варто зазначити, що зміст соціальної функції держави підлягає змінам та уточненням на різних етапах розвитку суспільства та держави, і передусім він залежить від чинників політичного режиму та політичної ідеології. Відповідним змінам підлягають і цілі та напрями здійснення соціальної політики.

Якщо соціальна політика сучасної демократичної держави з високим економічним рівнем розвитку спрямована на створення умов його досягнення та підтримку суспільного добробуту, то для держави, що здійснює перехід від однієї суспільної системи до іншої, актуальною є ліквідація або

пом'якшення негативних соціальних наслідків, спричинених гострим протиріччям між необхідністю проведення жорсткої економічної політики та соціальною незахищеністю населення. Так, особливого значення набуває соціальна політика, спрямована на перерозподіл доходів з метою зниження соціальної напруги у суспільстві.

Політика та діяльність владних інститутів в Україні продовжують стару радянську традицію державного управління, за якої соціальна сфера займала підпорядковане положення щодо економічного напрямку діяльності Уряду та державних установ.

Зі зміною пріоритетів у сучасному українському суспільстві на перший план має вийти людина, її права та свободи, а політична та економічна діяльність держави має бути спрямована на забезпечення цих прав та свобод, бути рівноважливою, або підпорядкованою соціальній політиці.

Традиційне державне розуміння соціальної політики відносить до неї досить обмежений перелік питань: людські ресурси, грошові доходи та заробітна плата, ринок праці, соціальне страхування та пенсійне забезпечення, соціальний захист та деякі інші проблеми. З іншого боку, в суто економічних програмах вимагається дотримуватися та посилювати їх "соціальну спрямованість". Ця внутрішня суперечливість позиції держави свідчить про невизначеність пріоритетів та розуміння проблем і сфер суспільного життя, які слід віднести до компетенції соціальної політики.

При визначенні ролі та місця соціальної політики в Україні існує кілька складових проблем:

- 1) відсутність пріоритетного підходу до соціальної політики;
- 2) невизначеність сфер та напрямів соціальної політики;
- 3) неусвідомлення політичною та адміністративною елітою й широкими верствами населення дійсних суспільних цінностей.

Враховуючи результати наукових досліджень та зарубіжного досвіду до складових соціальної політики варто віднести:

- 1) піклування про працевлаштування;
- 2) створення системи соціального забезпечення;
- 3) підтримка малозабезпечених (слабких) верств населення;
- 4) створення всеохоплюючої системи охорони здоров'я;
- 5) вирішення проблем освіти;
- 6) узгодження внутрішніх суспільних та групових конфліктів;
- 7) протидія (в широкому контексті) злочинності;
- 8) збереження безпечного оточуючого середовища;
- 9) інші проблеми суспільного та особистого життя.

При цьому беззастережною умовою виступає дотримання політичних та громадянських прав і свобод людини.

В інтересах всіх членів суспільства необхідно вирішити завдання щодо функціонування складових соціальної політики з метою забезпечення:

- 1) зменшення соціальної нерівності в суспільстві;
- 2) скорочення чисельності людей, які знаходяться за межею бідності;
- 3) зростання соціальної та економічної безпеки працездатного населення.

Для практичного вирішення назрілих соціальних проблем необхідно проводити активну соціальну політику держави, яка сприяє утвердженню економічної незалежності людини. А для цього необхідна повсякденна державна підтримка потенційно активних членів суспільства, створення належних (сприятливих) умов для праці та їх соціально-економічної діяльності. Слід також виокремити і функції соціальної політики. Більшість дослідників до основних функцій соціальної політики відносять [8, с. 17]:

- 1) вираження, захист, узгодження інтересів певних соціальних груп суспільства, а також окремих його членів;
- 2) оптимальне розв'язання суспільних суперечностей;
- 3) широка інтеграція різних верств населення, гармонізація їхніх інтересів, створення умов для суспільної злагоди;
- 4) соціальний захист населення;
- 5) управління соціальними процесами та інші.

Засобами державної соціальної політики є: нормативно-правове регулювання, спрямоване на забезпечення соціальних гарантій та соціальний захист населення; розроблення демографічних і соціальних прогнозів; формування та реалізація соціального розділу ДПЕСР України, в яких визначаються цілі, пріоритети, завдання та заходи соціальної політики; бюджетна діяльність; державне регулювання цін на товари і послуги тощо.

Державний вплив на розвиток соціальної сфери здійснюється за допомогою таких методів:

- 1) правове забезпечення соціального захисту населення, прийняття відповідних законодавчих та нормативних актів;
- 2) прямі державні витрати із бюджетів різних рівнів на фінансування соціальної сфери (розвиток освіти, науки, медичне обслуговування, охорона навколишнього середовища тощо);
- 3) соціальні трансферти у вигляді різного роду соціальних субсидій;

- 4) впровадження ефективної прогресивної системи оподаткування індивідуальних грошових доходів населення;
- 5) прогнозування стану загальнонаціональних і регіональних ринків праці; створення мережі центрів служб зайнятості й бірж праці;
- 6) встановлення соціальних і екологічних нормативів і стандартів; контроль за їх дотриманням;
- 7) державні програми з вирішення конкретних соціальних проблем (боротьба з бідністю, освітні, медичні, екологічні та інші);
- 8) державний вплив на ціни та ціноутворення;
- 9) обов'язкове соціальне страхування в різних формах;
- 10) пенсійне забезпечення;
- 11) розвиток державного сектору економіки та виробництво суспільних товарів і послуг;
- 12) підготовка та перепідготовка кадрів;
- 13) організація оплачуваних громадських робіт;
- 14) соціальне партнерство.

Сьогодні як показник результативності соціальної політики прийнято використовувати рівень життя населення, який виражає міру задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб людей, забезпечуваних сукупністю матеріальних і соціальних умов життя.

Основними елементами рівня життя є: рівень і структура споживання матеріальних благ (продуктів харчування та непродовольчих товарів); рівень споживання послуг установ побутового обслуговування, охорони здоров'я, освіти, культури, соціального забезпечення, фізкультури; рівень забезпеченості житлом.

Для оцінки рівня життя населення використовується система показників, які можна класифікувати на такі групи: соціально-демографічні показники (кількість населення, його склад, динаміка та структура за статтю, віком і соціальним станом; показники міграції населення і трудових ресурсів); узагальнюючі показники (ВВП на душу населення, реальні доходи на душу населення, структура населення за рівнем середньодушового сукупного доходу тощо); показники рівня оплати праці та доходів населення (середня та мінімальна заробітна плата, середня та мінімальна пенсія, середня грошова допомога тощо); показники рівня споживання населенням товарів і послуг; показники, які характеризують стан соціальної сфери; показники споживчих настроїв домогосподарств тощо.

Здійснення соціальної політики, підвищення соціальних стандартів для всіх груп населення може здійснюватись за умови піднесення економіки країни. Саме тому, одним із головних орієнтирів економічного стану є такий важливий показник як обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП), що припадає на кожного члена суспільства.

За останніми офіційними даними обсяг ВВП на одну особу в Україні складає в 7,3 раза менше ніж в США, в 6 разів – ніж в Канаді, в 5,1 раза – ніж у Франції і, навіть, в 1,9 раза – ніж у Болгарії. Отже, для суттєвого покращення соціальних стандартів необхідно нарощувати темпи зростання продукції, забезпечити докорінне підвищення економічної ефективності перш за все в галузях матеріального виробництва, зокрема в сільському господарстві, промисловості, будівництві тощо.

Важливий напрям соціальної політики держави - забезпечити зменшення нерівностей в розподілі матеріальних благ між членами суспільства. Одним із показників цієї проблеми є середньомісячна номінальна заробітна плата в основних галузях та видах економічної діяльності, що наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників (грн.) [9].

Галузі та види економічної діяльності	2000	2005	2008	2009		
				грн.	у % до 2008 р.	у % до сер. по Україні
Усього по Україні	230	806	1806	1906	105,5	100,0
Сільське господарство	114	437	1101	1220	110,8	64,0
Промисловість	302	967	2017	2117	105,0	111,1
Будівництво	260	894	1832	1511	82,5	79,3
Торгівля	226	713	1514	1565	103,4	82,1
Транспорт і зв'язок	336	1057	2207	2409	109,1	126,4
Фінансова діяльність	560	1553	3747	4038	107,8	211,9
Державне управління	335	1087	2581	2513	97,4	131,8
Освіта	156	641	1448	1611	111,3	84,5
Охорона здоров'я	138	517	1177	1307	111,0	68,6
Надання комунальних послуг	162	620	1511	1783	118,0	93,5

У 2009 р. у працівників сільського господарства середньомісячна номінальна заробітна плата склала 1220 грн. або 64% середнього показника по Україні. Рівень заробітної плати в аграрному секторі був нижчим, ніж в галузі промисловості в 1,7 раза, на транспорті і зв'язку в 2 рази, а у фінансовій

діяльності в 3,3 раза.

В освітнянській галузі, де сконцентровано значний науковий та інтелектуальний потенціал, середньомісячна номінальна заробітна плата складала лише 1611 грн., або 84,5% середнього показника по Україні.

Ці дані та інші факти свідчать про необхідність вирівнювання доходів та докорінного вдосконалення соціальної політики держави з використанням результатів соціально-економічних досліджень науковців.

Важливою складовою соціальної політики розвинутої держави є пенсійне забезпечення громадян. В Україні спостерігається позитивна тенденція до зростання державних витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення населення. Розглянемо поступове зростання цих витрат порівняно 2000, 2005 та 2009 років у таблиці 2.

Таблиця 2

Обсяги державних витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення населення України (млн. грн.) [9].

Сума видатків з бюджету:	2000 р.	2005 р.	2009 р.
абсолютна величина (млн. грн.)	5985,2	39940,2	78775,4
у % до загальних видатків	12,4	28,1	25,4
у % до ВВП	3,5	9,0	8,6

Згідно з даними таблиці, у 2009 р. обсяг державних витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення населення країни становив 78775,4 млн. грн., тобто відбулося зростання порівняно з 2005 р. майже у 2 рази. Питома вага грошових видатків із державного бюджету в 2009 р. складала 8,6% ВВП.

Поряд із позитивною динамікою щодо соціального захисту населення наявна система потребує докорінного вдосконалення, оскільки для великої частини населення характерний досить низький рівень матеріального забезпечення. Одним із напрямів подолання цієї проблеми та забезпечення соціального захисту окремих верств населення є підвищення пенсій. На початок 2010р. 72,25% пенсіонерів країни одержували пенсію в розмірі до 1000 грн. в місяць. Розмір пенсій близько 150 тис. пенсіонерів становив менше 500 грн., що складало менше 87% прожиткового мінімуму.

Розмір пенсій на сьогодні регулюється великою кількістю нормативно-правових актів, що вносить значні відмінності для різних груп населення. Зокрема, на початок 2010 р. згідно із Законом України «Про пенсійне забезпечення» пенсіонери отримували мінімальний місячний розмір пенсії - 648 грн. Одночасно, згідно із Законом України «Про державну службу» розмір пенсії становив 2958 грн., а наукова пенсія згідно із Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» становила 2378 грн. Середня пенсія згідно Закону України «Про статус народного депутата України» складала у 2010 р. 15622 грн. в місяць, що приблизно в 24 рази більше середнього розміру мінімальної пенсії громадян.

Звідси випливає необхідність реформування наявної пенсійної системи, яка б забезпечувала вирівнювання соціальних стандартів населення. Саме це є одним із напрямів соціальної політики держави на етапі реформування пенсійної системи в Україні. У цій сфері необхідно вирішити проблему наповнення Пенсійного фонду. Цьому процесу може вже сприяє подовження працездатного віку громадян. Однак, для досягнення позитивних результатів ще необхідно забезпечити скорочення чисельності безробітних, здійснення детінізації економіки тощо.

Основні напрями вдосконалення пенсійної системи мають також включати реформовану наявну систему соціального забезпечення; обов'язкове персоналізоване накопичення кожного громадянина; добровільне накопичення заощаджень населення.

Узагальнимо основні цілі соціальної політики, які є актуальними на сьогодні:

- 1) покращення матеріального становища та умов життя громадян;
- 2) забезпечення зайнятості населення, підвищення якості і конкурентоспроможності робочої сили;
- 3) гарантії конституційних прав громадян у трудових відносинах;
- 4) гарантії конституційних прав громадян у соціальному захисті, охороні здоров'я, культури, забезпечення житлом населення;
- 5) переорієнтація соціальної політики на сім'ю, забезпечення прав і соціальних гарантій, що надаються сім'ї, жінкам, дітям і молоді;
- 6) нормалізація і покращення демографічної ситуації, зниження смертності населення, особливо дитячої та громадян працездатного віку;
- 7) покращення соціальної інфраструктури, активізація соціальної ролі держави, відпрацювання механізму взаємодії держави і суспільства в соціальній сфері.

Висновки. Соціальна політика є невід'ємною частиною політики держави, без якої неможливий подальший розвиток держави. Аналогічно, без державного регулювання соціальна орієнтація економіки неможлива. Однак, незважаючи на безумовну необхідність та важливість соціальної політики, сьогодні серед економістів, соціологів, політологів немає єдності в розумінні її суті, місця та ролі в реалізації об'єктивних потреб соціально-економічного розвитку суспільства, його економічної, господарської та

соціальної систем.

Більшість дослідників розглядають соціальну політику як систему інструментів та дій урядів, націлену на забезпечення соціального захисту, тобто пов'язують її лише із визначенням принципів, форм, методів перерозподілу ВВП в інтересах знедолених верств населення.

Сьогодні необхідно більш цілісно підійти до визначення поняття соціальної політики, вийти за межі загального добробуту держави та включити програми, служби і заходи, що переслідують соціальні цілі, охоплюють різноманітні сфери життєдіяльності членів суспільства (виробничу, духовну, побутову), регулюючи стосунки між суспільством, колективом, особливо не тільки у кожній із цих сфер, але і в зонах їх взаємодії.

Відповідно до сучасних стандартів та процедур, прийнятих у розвинутих демократичних країнах на державному рівні необхідно здійснити такі кроки:

- 1) визначити поняття та сферу компетенції соціальної політики та уповноважений орган Державної влади, який буде її проводити та координувати;
- 2) встановити пріоритетне місце соціальної політики серед інших напрямів державної політики;
- 3) визначити порядок формування соціальної та економічної політики держави.

Підвищення соціальних стандартів для населення може здійснюватись за умови зростання економіки країни та ВВП, що припадає на кожного члена суспільства. За цим показником Україна значно відстає від високорозвинутих країн світу.

Статистичні дані показують, що в аграрному секторі середньомісячна заробітна плата за останні роки була нижчою, ніж в промисловості в 1,7 раза, в транспорті та зв'язку – в 2 рази, в фінансовій діяльності – в 3,3 раза. Безумовно, важливою складовою соціальної політики держави було і залишається пенсійне забезпечення громадян. Наявна система потребує докорінного вдосконалення, адже значна частина населення знаходиться за межею бідності. Саме тому, важливим напрямом соціальної політики держави є забезпечення зменшення нерівності в розподілі матеріальних благ між членами суспільства через регулюючі механізми.

Література

1. Україна: стратегічні пріоритети: Аналітичні оцінки – 2006 / Національний інститут стратегічних досліджень (Київ) / Ред. О. С. Власюк. – К.: НІСД, 2006. – 575 с.
2. Новікова О. Ф. Соціальна орієнтація економіки / О. Ф. Новікова. – НАН України. Ін-т економіки. Донецьк, 2009р. – 220 с.
3. Ліванова Є. Проблеми майнового розшарування населення України / Є. Ліванова. // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 4. – С. 6.
4. Конопліна Ю. С. Соціальне страхування: Навч. посіб./ Ю. С. Конопліна. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2008. – 224 с.
5. Корнай Я. Системная парадигма / Я.Корнай // Общество и экономика. – 1999. – № 3 – 4. – С. 85 – 89.
6. Дікон Боб. Глобальна соціальна політика. Міжнародні організації й майбутнє соціального добробуту / Боб Дікон, Мішель Халс, Пол Стабс. - К.: Основи, 1999. – 346 с.
7. Основи політичної науки / ред. Б. Кухти. У 4-х частинах. – Львів: Кальварія, 1998. – Ч. 3. Політична свідомість і культура. – 459 с.
8. Шевчук П. Соціальна політика / П. Шевчук. - Львів: Світ, 2003. – 400 с.
9. Статистичний збірник "Бюджет України", Держкомстат України. – К.: ДП Інформац. – аналіт. Агентство, 2010р.